

Doelstellingen en situering in het leerplan economie aso vrij onderwijs

Alhoewel dit project zich in principe richt tot leerlingen van de derde graad is het interessant in het kader van de leerlijnen ook na te gaan in welke mate de problematiek van globalisering reeds aan bod kon komen in het leerplan van de tweede graad.

Algemene doelstellingen

Het economisch onderwijs op secundair niveau stelt zich tot doel bij de leerlingen een dispositie tot economische bedachtzaamheid te ontwikkelen. Dit houdt in dat de leerlingen leren nadenken over de waargenomen economische verschijnselen, dat zij de betekenissen die zij eraan geven, confronteren met de betekenissen die anderen eraan geven. Dit alles met het oog op het verwerven van een persoonlijk, diepgaand en verankerd kennisbestand, waarvan ook in de toekomst gebruik kan worden gemaakt.

De leerinhouden zijn er dan ook op gericht de leerlingen:

- vanuit concrete maatschappelijke contexten inzicht te laten ontwikkelen in de belangrijkste (bedrijfs)economische concepten en in hun onderlinge verbanden;
- vaardigheden te laten verwerven om deze concepten kritisch te evalueren op hun sterktes en zwaktes;
- vaardigheden te laten verwerven om doelgericht hun kennis en inzicht toe te passen in diverse contexten en vanuit verschillende perspectieven;
- de onderlinge verwevenheid te laten herkennen van de elementen, die de economische werkelijkheid constitueren;
- het bewustzijn bij te brengen dat maatschappelijke problemen naast een economische ook een ethische dimensie vertonen;
- feiten van opinies te leren onderscheiden;
- intrinsieke leermotivatie te laten verwerven d.m.v. actief en onderzoekend leren;
- inzichten en vaardigheden te laten ontwikkelen, die hen voorbereiden op hun rol als lid van de maatschappij, op verdere studies en op hun latere beroepsloopbaan.

Op het einde van de tweede graad zullen de leerlingen een referentiekader opgebouwd hebben dat de concepten bevat waarmee zij maatschappelijke verschijnselen vanuit een economisch perspectief kunnen beschrijven en verklaren.

Door de eigen aard van de leerinhouden en de eraan gekoppelde leerprocessen levert het vak economie tijdens de tweede graad tevens een substantiële bijdrage tot de realisatie van de vakoverschrijdende eindtermen leren leren, sociale vaardigheden, milieueducatie en opvoeding tot burgerzin.

Leerplandoelstellingen die kunnen aansluiten op project globalisering

Leerplan Tweede graad

Onderzoekscompetenties

De leerlingen kunnen

- *voor een gegeven of zelfgekozen onderwerp onderzoeksvragen formuleren (SET17)*
- *op basis van geselecteerde bronnen voor een gegeven of zelfgekozen onderzoeksvraag, op een systematische wijze informatie verzamelen, onder meer via elektronische weg(SET16)*
- *mede met behulp van ICT informatie selecteren, ordenen en op verschillende manieren bewerken: verbaal, grafisch, in tabelvorm en wiskundig/rekenkundig(SET16)*
- *onderzoeksresultaten formuleren en interpreteren(SET17)*
- *volgens een gegeven stramien over de resultaten van de eigen onderzoeksactiviteit mondeling of schriftelijk rapporteren(SET18)*

Thema 1: De kern van het ondernemen

Welke activiteiten vinden in een onderneming plaats?

De leerlingen kunnen

- *formuleren dat de onderneming bij de productie van goederen en diensten gebruikt maakt van de productiefactoren natuur, arbeid en kapitaal (SET1)*
- *het begrip toegevoegde waarde omschrijven en het verband leggen met het begrip welvaart*

Wat produceert een onderneming?

De leerlingen kunnen

- *de werking van het marktmechanisme op de productmarkt met behulp van het vraag- en aanbodschema illustreren (SET1)*
- *de rol van de marktprijs bij de ruiltransacties beschrijven*

Welke motieven zetten mensen ertoe aan te ondernemen?

De leerlingen kunnen

- *motieven formuleren die mensen aanzetten tot ondernemen in profit en social-profit ondernemingen*

Aan wie is de onderneming verantwoording verschuldigd?

De leerlingen kunnen

- *formuleren dat ondernemingen een sociale verantwoordelijkheid hebben ten opzichte van alle stakeholders (SET 4)*

Thema 2: Werken in de onderneming

Waarom werken mensen?

De leerlingen kunnen

- *motieven formuleren die de mensen aanzetten tot werken (SET8)*
- *loonarbeid onderscheiden van zelfstandige arbeid*

Wat bepaalt het loon?

De leerlingen kunnen

- *de werking van het marktmechanisme op de arbeidsmarkt met behulp van het vraag- en aanbodschema illustreren (SET1)*

Hoe worden de afspraken tussen werkgever en werknemer vastgelegd?

De leerlingen kunnen

- *rechten en plichten van de werkgever en de werknemer toelichten aan de hand van de arbeidsoverkomst en het arbeidsreglement*
- *de rol van de werknemers- en van de werkgeversorganisaties omschrijven bij het afsluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten en bij andere kwesties van sociale en maatschappelijke aard*

Hoe kan de onderneming de productiviteit en de tevredenheid van de werknemers verhogen?

De leerlingen kunnen

- *het begrip arbeidsproductiviteit omschrijven*
- *formuleren op welke wijze de onderneming de productiviteit van haar werknemers kan verhogen*
- *het belang van een productiviteitsstijging duiden vanuit ondernemings- en werknemersperspectief*
- *illustreren hoe een onderneming het personeel kan motiveren (SET8)*

Is er een tekort of een overschot op de arbeidsmarkt?

De leerlingen kunnen

- *oorzaken en gevolgen geven van werkloosheid (SET1)*
- *voorbeelden geven van werkgelegenheidsbeleid ter bestrijding van de werkloosheid (SET2)*
- *aangeven dat een situatie van werkloosheid op de globale arbeidsmarkt kan samengaan met krapte op bepaalde deelmarkten en hiervan voorbeelden geven (SET3)*

Welke verschuivingen doen zich voor op de arbeidsmarkt?

De leerlingen kunnen

- *illustreren welke verschuivingen zich op de arbeidsmarkt voordoen*

Thema 4: Kleine en grote ondernemingen

Is er een optimale ondernemingsgrootte?

De leerlingen kunnen:

- *Formuleren dat de uitbreiding van de productie in de lange periode ook kan door meer kapitaal in te schakelen*
- *Toenemende, afnemende en constante schaalopbrengsten van elkaar onderscheiden*

Hoe groeien ondernemingen?

De leerlingen kunnen:

- *groeistrategieën van ondernemingen beschrijven (SET10)*

Waarom controleert de overheid ondernemingen ?

De leerlingen kunnen:

- *motieven voor het actueel overheidsingrijpen in onvolkomen marktsituaties verklaren (SET2)*
- *het actueel overheidsingrijpen in onvolkomen marktsituaties beschrijven (SET2)*

Thema 5: Produceren voor de wereldmarkt

Wat zet ondernemingen tot internationale handel aan?

De leerlingen kunnen

- *formuleren welke motieven ondernemingen hebben om zich op de internationale markt te begeven (SET3)*

Waarom zetten ondernemingen vestigingen op in andere landen?

De leerlingen kunnen

- *motieven aangeven voor ondernemingen om zich in andere landen te vestigen*

Hebben landen baat bij de vestiging van buitenlandse ondernemingen?

De leerlingen kunnen

- *voor- en nadelen aangeven voor het gastland van de aanwezigheid van buitenlandse ondernemingen*

Stimuleert de overheid de internationale handel?

De leerlingen kunnen

- *formuleren waarom de overheid de internationale handel soms belemmert (SET2)*
- *de rol van de Europese Unie en van de WTO toelichten bij de vrijmaking van de internationale handel (SET2)*

Thema 6: Groei en welvaart

Is economische groei wenselijk?

De leerlingen kunnen

- *illustreren dat aan economische groei positieve aspecten verbonden zijn (SET13)*

Hoe komt economische groei tot stand?

De leerlingen kunnen

- *verklaren welke factoren de economische groei bepalen (SET13)*

Hoe wordt economische groei gemeten?

De leerlingen kunnen

- *aangeven hoe economische groei wordt gemeten en het Bruto Binnenlands Product (bbp) als indicator van groei kritisch evalueren (SET13)*
- *motiveren waarom de Menselijke Ontwikkelingsindicator van de UNO een beter indicator is om de levenskwaliteiten in verschillende landen met elkaar te vergelijken (SET13)*

Kan de economie blijven groeien?

De leerlingen kunnen

- *illustreren dat aan economische groei ook negatieve aspecten verbonden zijn (SET13)*
- *verklaren dat het prijsmechanisme tekortschiet bij het toerekenen van externe kosten*
- *voorbeelden geven van maatregelen die duurzame groei bevorderen*

Deelt iedereen in gelijke mate in de vruchten van de economische groei?

De leerlingen kunnen

- *verklaren dat de markt een ongelijke inkomensverdeling tot gevolg kan hebben (SET4)*
- *op basis van welvaartsindicatoren de welvaartsongelijkheid in de wereld illustreren en factoren aangeven die aan de basis hiervan liggen.*

Welke rol kan de overheid spelen?

De leerlingen kunnen

- *voorbeelden geven van de wijze waarop de overheid corrigerend kan optreden (SET2)*
- *beschrijven op welke wijze de overheid een maatschappelijk ongewenste graad van inkomensongelijkheid kan corrigeren (SET2)*

Epiloog

Welk gedrag wordt van de ondernemingen verwacht?

De leerlingen kunnen

- *het begrip verantwoord ondernemerschap omschrijven (SET4)*

Leerplan Derde graad Onderzoekscompetenties

De leerlingen kunnen

- *zich oriënteren op een onderzoeksprobleem door gericht informatie te verzamelen, te ordenen en te bewerken (SET16)*
- *over een economisch vraagstuk een onderzoeksopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren (SET17)*
- *de onderzoeksresultaten en conclusies rapporteren en ze confronteren met andere standpunten (SET18)*

Thema 1: Competitieve markten

De leerlingen kunnen

- *de prijsvorming op competitieve markten verklaren en illustreren met behulp van een vraag- en aanbodschema. (SET1)*
- *aantonen dat de prijsvorming op een competitieve markt leidt tot een welvaartsoptimum. (SET4)*
- *Argumenteren waarom de overheid ingrijpt op competitieve markten en aangeven welke instrumenten ze hiervoor gebruikt. (SET2)*
- *de effecten van minimum- en maximumprijzen analyseren.*
- *aantonen dat de prijsreglementering kan leiden tot welvaartsverlies (SET4)*

Thema 2: Externe effecten en publieke goederen

De leerlingen kunnen

- *verklaren dat de prijsvorming op competitieve markten faalt wanneer positieve en/of negatieve externe effecten zich voordoen (SET1)*
- *analyseren en argumenteren hoe de overheid marktfalen kan bijsturen (SET2)*
- *verklaren waarom de overheid publieke goederen aanbiedt.*

Thema 3 : Niet competitieve en onvolkomen competitieve markten

De leerlingen kunnen

- *redenen voor het bestaan van monopolies aangeven*
- *aantonen hoe de monopolist door prijsdiscriminatie zijn winst kan verhogen*
- *de begrippen monopolistische concurrentie en oligopolie omschrijven, met voorbeelden illustreren en de gevolgen voor de prijsvorming aangeven*
- *aantonen dat monopolistische situaties tot welvaartsverlies leiden (SET4)*
- *beschrijven hoe de overheid ingrijpt om het welvaartsverlies in monopolistische situaties te beperken door het voeren van een antitrustbeleid (SET2)*

Thema 4: Inkomensvorming, inkomensongelijkheid, armoede en herverdeling

De leerlingen kunnen

- *de inkomensverdeling en de inkomensongelijkheid binnen een land vaststellen aan de hand van de Lorenzcurve*
- *verklaren dat de markt een ongelijke inkomensverdeling genereert (SET4)*

- *aantonen hoe de overheid ingrijpt om een maatschappelijk ongewenste graad van inkomensongelijkheid te corrigeren (SET2)*
- *aantonen hoe armoede gemeten wordt en welke acties kunnen ondernomen worden om armoede te bestrijden (SET4)*

Thema 5: Het bbp als welvaartsindicator van een land

De leerlingen kunnen

- *het begrip bbp definiëren als welvaartsindicator en kritisch evalueren (SET13)*
- *de samenstelling van het bbp analyseren vanuit de bestedingsbenadering, de inkomensbenadering en de productiebenadering (TW) (SET12)*
- *onderscheid maken tussen de nominale en de reële evolutie van het bbp (SET13)*

Thema 6: De ontwikkeling van het bbp op lange termijn

De leerlingen kunnen

- *economische groei internationaal vergelijken (SET13)*
- *de determinanten van economische groei -kapitaal, arbeid en technologie – verklaren (SET13)*
- *het ontstaan van structurele werkloosheid en de middelen ter bestrijding ervan analyseren (SET1 en 2)*
- *aantonen hoe de overheid de economische groei (stimuleren van sparen en investeren, scholing van de beroepsbevolking, ondersteunen van R&D) bevordert (SET13)*

Thema 7: Het geldsysteem

De leerlingen kunnen

- *de rol van het geld in de economie beschrijven*
- *het verschijnsel inflatie verklaren aan de hand van de kwantiteitstheorie van het geld (SET3)*
- *de gevolgen van inflatie analyseren (SET3)*

Thema 8: Internationale economische betrekkingen

De leerlingen kunnen

- *Het ontstaan van internationale handel verklaren*
- *vormen van handelsbelemmeringen analyseren (SET15)*
- *argumenten pro en contra handelsbelemmeringen evalueren.*
- *aantonen hoe de handelsbelemmeringen worden afgebouwd door multilaterale onderhandelingen in het kader van het WTO en via de creatie van regionale handelszones (SET15)*
- *vlottende en stabiele wisselkoersen analyseren en vergelijken (SET1)*
- *de invloed van inflatie, intrestverschillen en verwachtingen op de wisselkoers beschrijven.*
- *de reële ruilvoet berekenen en interpreteren*
- *de rol van het IMF omschrijven en kritisch bespreken (SET15)*